

Taraftar Fair Play Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması

İsmail AKTAŞ¹, Gülfem SEZEN BALÇIKANLI²

¹Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Van/Türkiye

<https://orcid.org/0000-0002-5471-5787>

²Gazi Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Ankara/Türkiye

<https://orcid.org/0000-0002-0006-2856>

DOI: 10.70007/yalovasp.1751106

ORJINAL MAKALE

Özet

Günümüzde sporun en önemli paydaşları arasında yer alan taraftarların davranış ve tutumları oyunun bir parçası olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle spordan beklenen etik değişimin bir sorumlusunun da taraftarlar olduğu düşünülmektedir. Taraftarların bu sürece bakış açıları ise ayrıca merak edilmektedir. Dolayısıyla mevcut araştırmada bu durumun değerlendirilebilmesine olanak sunacağı düşünülen Taraftar Fair Play Ölçeği'nin psikometrik özelliklerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma, ölçme aracının faktör yapısını test etmek için iki aşama (1. Aşama AFA n= 313, 2. Aşama DFA n= 214) ile yürütülmüştür. Çalışma bulguları ölçeğin iki alt boyut ve 16 maddeden oluştuğunu ve bu yapının geçerli ve güvenilir sonuçlara işaret ettiğini göstermektedir. Ölçülebilir hale dönüştürülen bu yapının, spor bilimleri alanında çalışan araştırmacılara rehberlik edeceği düşünülmekte ve ilgili sonuçlar literatür eşliğinde tartışılmaktadır.

Anahtar kelimeler: Fair play, Taraftar, Tutum, Geçerlik ve güvenirlilik

Fan Fair Play Scale: Validity and Reliability Study

Abstract

Today, the behavior and attitudes of fans, who are among the most important stakeholders of sports, are accepted as a part of the game. For this reason, it is thought that fans are also responsible for the ethical change expected from sports. The fans' perspectives on this process are also interesting. Therefore, the aim of the current study was to examine the psychometric properties of the Fan Fair Play Scale, which is thought to enable the evaluation of this situation. The research was conducted in two stages (1st Stage EFA n= 313, 2nd Stage CFA n= 214) to test the factor structure of the scale. The results show that the scale consists of two sub-dimensions and 16 items, and this structure indicates valid and reliable results. It is thought that this structure, which has been transformed into a measurable form, will guide researchers in the field of sports sciences and the relevant results are discussed.

Keywords: Fair play, Fan, Attitude, Validity and reliability

Giriş

Her bireyin ait olma, tanınma, sevilme, kabul görme gibi karşılanması gereken sosyal ihtiyaçları vardır. Spor ise bu ihtiyaçların karşılanmasına destek olarak bireyin toplumla uyumu kolaylaşmaktadır (Opstoel, vd. 2020; Perks, 2007; Petitpas ve Champagne, 2000). Günlük yaşantıda da birçok değer kavramını eyleme dönüştüren spor, bireyin kendini gerçekleştirmesine de olanak sağlayan sosyal yaşamın ayrılmaz bir parçasıdır. Bireysel gelişimi toplumsal dönüşüme evirme gücüne sahip olan spor, fair play idealini temel alan değerler sayesinde toplumsal dayanışma ve bütünleşmeyi sağlayan ve sosyal ilişkileri artıran bir eylemdir (IFPC, 2025). Burada en önemli ilke değerleri hayata geçirecek ilgili davranışları, eylemleri ve standartları tanımlayabilmektir. Bu noktada bütün paydaşlara görev düşmektedir. Her ne kadar sahada yer almasalar da sporun en önemli paydaşları arasında yer alan taraftarlar sürecin ayrılmaz bir parçası olarak değerlendirilmektedir (Delia, vd., 2021; Wann, vd., 2001).

Taraftarların büyük bir kısmı için bir takımın taraftarı veya takipçisi olma durumu, benlik duygusunun oldukça merkezi ve önemli bir bileşeni olmasının yanı sıra kendilerini nasıl algıladıkları ve tanımladıkları konusunda da büyük bir rol oynamaktadır. Taraftarların bu duyguları diğer alanlara nazaran daha merkezi olabilmektedir. Nitekim Smith ve arkadaşlarının (2012) yürüttükleri çalışmada, katılımcıların dini grup, meslek ve okul gibi değişkenlere nazaran destekledikleri spor takımları ile özdeşleşme düzeylerinin daha güçlü olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu bağlılık, günümüzde performansı etkileyen parametreler arasında gösterilmekte ve ilgili literatürde taraftarların oyundaki atletik performansı etkilediğine dair ciddi kanıtlar yer almaktadır (Wann ve Hackathorn, 2019; Wann, vd., 2023). Dolayısıyla taraftarların davranış ve tutumları oyunun bir parçası olarak kabul edilmektedir.

Taraftarların, atletik performansa olan etkileri dışında müsabaka öncesi ve müsabaka sonrasında sergilediği davranış ve eylemleri de toplumsal yapı açısından önem arz etmektedir. Her ne kadar sportif faaliyetler bireyler için eğlenceli etkinlik gibi tanımlansa da tutkulu bireyler için bu eğlence anlayışı farklı boyutlara ulaşabilmektedir. Bu bağlamda toplumsal düzen içerisinde taraftar imajları ve tipolojileri farklılaşabilmektedir. Literatür de taraftarların tipolojilere ayrıldığını gösteren güçlü kanıtlar bulunmaktadır (Halıcı ve Karacif, 2025; Kim, Ko ve Park 2013; Wakefield, Blodgett ve Sloan, 1996). Örneğin; sosyal taraftar için eğlence ve sosyalleşme önemli bir boyut iken holigan taraftar için en önemli unsur takımını desteklemek olabilmektedir. Dolayısıyla taraftarlar, modern toplum için eğlenceye katılan

mutlu, iyi uyum sağlamış, önemli ve faydalı bireyler olarak tanımlanabildiği gibi toplumu bozan, bir aktiviteye karşı takıntılı ve önemsiz bireyler olarak da tanımlanabilmektedir (Dixon, 2001; Kadlac, 2022; Koenigstorfer, vd., 2010; van der Meij vd., 2015). Bu farklı iki algı spor tutkunluğunun etik gerekliliklere ihtiyacı olduğunu göstermektedir. Çünkü taraftarların güçlü duyguları sahadaki paydaşları da etkilemekte ve sporun ruhuna uygun hareket etmeyi öngören fair play idealini etkileyebilmektedir (Russell, 2012; Simon, vd., 2015).

Fair play, oyuna ve kurallarına saygı duymayı, bunun yanı sıra mükemmellik ruhunu yansıtmayı amaçlayan bir idealdir. Bu kapsamlı kavramın ilkeleri, sporcudan antrenöre, ebeveyninden öğretmene, medyadan taraftara sporu tamamlayan bütün paydaşlara yöneliktir (Butler, 2000; Loland, 2002, 2015; Serrano-Durá, vd., 2021; Simon, vd., 2015; Yıldırım, 2005). Bu ideal için herkesin özel sorumlulukları vardır. Sporun gerçek ruhunun ortaya çıkması için her grubun bu sorumlulukları bilmesi ve bunlara göre hareket etmesi bir gereklilik olarak düşünülmektedir. Bu bağlamda, sosyal yaşam için muazzam bir eğitim alanı olan sporla kazanılanlar tutum ve davranışlar günlük hayata yansıtılabilir (Chen, vd., 2010; Frey, ve Eitzen, 1991; Sezen Balçıkanlı, 2019). Çünkü günümüz dünyasının sorunlarının çözümü için fair play ilkelerini hayatın her alanına yaymak elzem bir hareket olarak düşünülmektedir. Dolayısıyla diğer paydaşların olduğu gibi taraftarların da ahlaki açıdan spora bakış açıları ve spordan beklentilerinin incelenmesi sporun çağdaş toplumdaki yerinin daha iyi anlaşılmasına olanak sağlayacaktır. Bu inceleme aşaması ise çok boyutlu bir süreci ifade etmektedir. Çünkü birçok psikolojik yaklaşım ahlakın çok yönlü ve duyuşsal, bilişsel, davranışsal bileşenlerden oluştuğunu doğrulamaktadır (Bandura, 1991; Breckler, 1984; Smetana, 2006; Thompson ve Winer 2014). Ancak teorisyenlerin bakış açıları, farklı bileşenlere öncelik verdikleri ölçüde değişmiştir. Ahlaki davranışta duyguların düzenleyici bir rolünün olması (Bandura, 1991; Ben-Ze'ev, 1997), bilişsel bir oluşumla ahlaki yargıların davranış üzerindeki etkisi (Kohlberg, 1984; Reynolds ve Ceranic, 2007), ahlak kavramının bir süreç arz eden işleyiş olduğunu göstermektedir. Bileşenlerden oluşan tutum ise bu değerlendirmenin temel ölçütlerinden birisi olarak düşünülmektedir.

Tutumun, doğrudan gözlemlenemeyen bir özellik olduğu, gözlenebilen davranışlarından çıkarım yapılarak bireye atfedilen bir eğilim olduğu belirtilmektedir (Ajzen, 2005). Tutumlar, davranışsal eğilimleri öngören, olumlu ve olumsuz doğrusunda herhangi bir derecede yer alabilen iki kutuplu değişkenlerdir (Ajzen, 2005; Albarracin, vd., 2005; Erkuş, 2003). Her ne kadar sonucunda eylemin olduğu davranış bu durumu aşına kılsa da tutumlar gerek duyuşsal

gerekse bilişsel bir tepki sürecinin ürünü olan değerlendirmelerdir (Breckler, 1984; Fabrigar, vd., 2005; Kothandapani, 1971; Ostrom, 1969). Katz ve Stotland (1959) tutumun yapısını açıkladıkları çalışmalarında, sadece bilişsel ya da sadece duyuşsal değerlendirmelerin tutumu açıklamadığını, bu iki bileşenin, eylem gerektiren bir davranış eğilimiyle bütünleşik olarak tutumun yapısını oluşturduğunu bildirmişlerdir. Yapılan bazı çalışmalar ahlaki inançların çeşitli tutumları şekillendirdiği ve davranışa yönlendiren deneyimlere sebep olduğunu bildirilmiştir (Bauman ve Skitka, 2009; Skitka, 2010). Doğru ve yanlış hakkındaki kanaatlerin bir yansıması olan ahlaki tutumlar, ahlaki inanç içinde temeli olan tüm tutumlara atfedilmektedir. Ahlaki ilkeleredeki değişimi tetikleyen duygusal süreçlerin (Ben-Ze'ev, 1997; Ongley ve Malti, 2014; Thompson ve Winer, 2014), belirli değer sistemlerindeki inanç ve yargıların oluşturduğu bilişsel süreçlerin (Kohlberg, 1984; Turiel, 2014) ve gözlemlenebilen sonucun belirlediği davranış aşamasının (Bandura, 1991) bütünlük içindeki oluşumu, ahlaki tutumların, doğru ve yanlış hakkındaki temel inançların bir yansıması olduğu konusunda metabilişsel bir sürece işaret ettiğini göstermektedir. Tüm bu bilgiler ışığında spor etiğinin temelini oluşturan fair play idealinin, sporun en önemli paydaşları arasında yer alan taraftarlar açısından nasıl değerlendirildiğinin incelenmesi için tutum değişkeni tercih edilmiştir. Dolayısıyla bu çalışmada modern toplumun yaratıcıları olarak düşünülen taraftarların, spor etiği bağlamında incelenmesine olanak sağlayacağı düşünülen Taraftar Fair Play Ölçeği'nin psikometrik özelliklerinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Gereç ve Yöntem

Araştırmada, taraftarların fair playe yönelik tutumlarının kavramsal alt yapısı oluşturularak bu kavramın değerlendirilmesine olanak sağlayacak bir ölçme aracı geliştirmek amaçlanmıştır. Mevcut araştırma Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Yayın Etik Kurulu'ndan alınan onay neticesinde başlatılmış ve araştırma süreci boyunca etik ilkeler çerçevesinde hareket edilmiştir.

Katılımcılar

Araştırma, farklı veri setleri ile iki aşamada yürütülmüştür. Birinci bölümde faktör yapısının belirlenmesi için açımlayıcı faktör analizi (AFA) gerçekleştirilmiş, ikinci aşamada ise yapının uygulamadaki geçerliğini test etmek için doğrulayıcı faktör analizi (DFA) uygulanmıştır. Araştırma grubu belirlenirken; fair play kavramının evrenselliği, geliştirilmesi planlanan ölçme aracının bütün spor branşlarını kapsamaması gerektiği ve taraftar popülasyonunun çok fazla olması gibi durumlar göz önüne alınarak her deneyin seçilme şansının eşit oranda olması

gerçekçesiyle rastgele örnekleme yöntemi tercih edilmiştir (Leedy ve Ormrod, 2021). İki veri setine ilişkin katılımcı bilgileri Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1 Demografik Bilgiler

Değişkenler	AFA (N=313) %	DFA (N=214) %
Cinsiyet		
Erkek	54.0	61.7
Kadın	46.0	38.3
Yaş	Ort= 32.57	Ort= 31.06
Eğitim durumu		
Lise ve altı	9.3	9.3
Lisans	55.9	58.9
Lisansüstü	34.8	31.8
Algılanan gelir durumu		
Düşük	20.1	23.8
Orta	68.4	63.6
Yüksek	11.5	12.6
Spora olan ilgi düzeyi (1-7)	Ort= 5.95	Ort= 5.92
Desteklenen takım		
Dört büyükler (BJK, FB, GS, TS)	86.3	85.0
Diğer	13.7	15.0
Maç izleme sıklığı		
Nadiren	29.7	26.2
Ara sıra	28.8	29.4
Sıklıkla	28.4	29.0
Her zaman	13.1	15.4
Maçları stadyumda izleme sıklığı		
Nadiren	76.7	73.4
Ara sıra	16.9	18.2
Sıklıkla	3.8	4.7
Her zaman	2.6	3.7
Kombine üyeliği		
Evet	4.2	6.1
Hayır	95.8	93.9
Taraftar grubu üyeliği		
Evet	8.9	12.6
Hayır	91.1	87.4

Faktör yapısının belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilen AFA’nın uygulandığı veri seti 169 erkek 144 kadın taraftardan oluşmaktadır. Yaş ortalaması 32.57 olan katılımcıların genelinin lisans ve lisansüstü eğitime sahip olduğu görülmektedir. Spora ilgi düzeylerin yoğun olduğu grubun çoğunluğunun dört büyük takımı desteklediği anlaşılmaktadır. Kombine üyeliği ve taraftar grubu üyeliği düşük olan katılımcılar, maçları genellikle takip ettiklerini fakat stadyumda nadiren maç izlediklerini bildirmişlerdir. DFA için oluşturulan veri setinde yine erkek katılımcıların (n= 132) daha fazla olduğu ve grubun yaş ortalamasının 31.06 olduğu

görülmektedir. Grubun çoğunluğu orta düzey gelir durumuna sahip olduğunu beyan ederken yine genelinin dört büyük takımı desteklediği anlaşılmakta ve spora olan ilgi düzeylerinin yüksek olduğu görülmektedir. Katılımcı taraftarlar nadiren stadyumda maç izlediğini belirtse de genel anlamda maçları takip ettiği anlaşılmaktadır.

Ölçeğin Geliştirilme Süreci

Ölçek geliştirme sürecinin, literatür taramasından faktör analizine kadar bir dizi aşamanın takibi ile mümkün olduğu belirtilmektedir (De Vellis, 2017; Hinkin, 2005; Netemeyer, vd., 2003; Worthington ve Whittaker, 2006). Dolayısıyla mevcut ölçme aracının geliştirme sürecinin ilk aşamasında; tutum (Aronson, vd., 2021; Cialdini, vd., 1981), tutumun bileşenleri (Ajzen, 2005; Breckler, 1984; Erkuş, 2003), ahlaki tutum (Eisenberg, 2000; Jones, 2019; McFee, 2004; Turiel, 2014) ve fair play (Loland, 2014, 2015; Simon, vd., 2015) kapsamında detaylı bir literatür taraması yapılarak taraftarların fair playe yönelik eğiliminin en belirgin bir şekilde anlaşılabilmesi için ölçekte yer alabilecek ifadeler araştırılmıştır. Gözlemlenemeyen kavramsal yapıların karmaşık oldukları için birden fazla bileşenden oluşabilmesi (De Vellis, 2017; Netemeyer vd., 2003) ve tutum değişkeninin de yapısı gereği bileşenlerden oluşması durumu (Ajzen, 2005; Erkuş, 2003) göz önüne alınarak madde yazım süreci fair play teması altında ahlaki tutumu ifade eden olumlu-olumsuz düzleminde bilişsel, duyuşsal ve davranışsal ifadeler oluşturularak yürütülmüştür. Madde havuzu oluşturulurken muğlak ifadeler, eksik ifadeler tutum kavramının dışında fikir ifade eden cümlelerden kaçınılmış ve genel anlamda literatürün önerdiği madde yazım kurallarına (Erkuş, 2003) dikkat edilmiştir. Bu doğrultuda mevcut araştırmanın yazarları birbirlerinden bağımsız bir şekilde ilgili ölçme aracının kavramsal alt yapısına yönelik maddeler oluşturmuştur. Bu maddeler yazarlar arasında değiştirilerek tekrar değerlendirilmiş ve yazarların ilgili alandaki deneyim ve tecrübeleri göz önünde bulundurularak uzman değerlendirme süreci bu şekilde yürütülmüştür. Bu doğrultuda ilgili ölçme aracının kavramsal alt yapısına yönelik 35 maddelik bir havuz oluşturulmuştur. Bu aşamadan sonra 32 kişiden oluşan bir grupla pilot çalışma başlatılmıştır. Katılımcılardan maddelere dair görüş istenmiştir. Pilot çalışma sonucunda taraftarların görüşleri doğrultusunda 1 madde tekrar düzenlenmiştir (*Önce: Kazanmak için hileye başvurmanın yanlış bir şey olmadığını düşünüyorum. Sonra: Kazanmak için hile yapmanın yanlış bir şey olmadığını düşünüyorum.*). Pilot çalışma sonrasında taraftarların fair playe yönelik eğilimlerini temsil ettiği düşünülen 20 olumsuz 15 olumlu toplamda 35 madde ile uygulama öncesi madde havuzu oluşturulmuştur. Maddeler taraftarların fair playe yönelik tutumlarını değerlendirebilmek adına literatürün önerileri doğrultusunda (De Vellis, 2017; Desselle,

2005; Erkuş, 2003) 7’li likert tipinde derecelendirilmiştir (Kesinlikle katılmıyorum-Kesinlikle katılıyorum).

Verilerin Analizi

AFA ve DFA için oluşturulan veri setleri istatistiksel uygulama öncesi veri inceleme ve temizleme yöntemleri ile incelenmiştir (Little ve Rubin, 2019). Veri setlerinde katılımcı kaynaklı herhangi bir hata izlenmezken, veri setlerinde sorun yaratabilecek herhangi bir uç değere rastlanmamıştır. Veri setinin faktör analize uygunluğu Kaiser-Meyer Olkin (KMO) ve Bartlett Sphericity test sonuçları incelenerek değerlendirilmiştir. Bu aşama sonrasında veri seti, teorik alt yapıya dayanarak olası faktörlerin birbiri ile ilişkili olduğu varsayıp (De Vellis, 2017; Thompson, 2004; Worthington ve Whittaker, 2006) dik döndürme tekniklerinden Promax döndürme tekniği kullanılarak analiz edilmiştir. Daha sonra test edilen yapının bileşenleri ve bu bileşenlere ait maddelerin faktör yükleri çözümlenmiştir. AFA ile test edilen yapı, DFA gerçekleştirilerek uygulamadaki doğruluğunu test edilmiştir. Literatürün önerdiği kriter değerleri doğrultusunda uyum iyiliği indeksleri, maddelerin faktör yükleri ve bileşenlere ait geçerlik ve güvenirlik katsayıları incelenerek mevcut yapı değerlendirilmiştir. Ayrıca güvenirlik analizleri için bileşenlerin Cronbach alfa katsayıları ve maddelerin madde toplam test korelasyonları incelenmiştir.

Bulgular

Açımlayıcı Faktör Analizi

Ölçeğin faktör geçerliği için öncelikle 313 kişiden oluşan veri seti (De Vellis, 2017; $n>300$) ile AFA gerçekleştirilmiştir. Veri setinin uygunluğu KMO katsayısı ve Bartlett Sphericity test sonuçları incelenerek yorumlanmıştır. KMO katsayısı .922 hesaplanmış ve literatürün önerdiği kriter değerler (Field, 2013, $>.60$) eşliğinde bu sonucun yeterli düzeyde olduğuna kanaat getirilmiştir. Verilerin çok değişkenli normal dağılımdan geldiğini gösteren Bartlett Sphericity test sonuçlarının (Çokluk, vd., 2014) ise anlamlı olduğu görülmüştür ($\chi^2=2792.778$, $df=120$, $p<.001$). Bu aşama sonrasında faktörlere ait bazı sonuçları incelenmiş ve Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2 Faktörlere Ait İstatistikler

Faktörler	Öz değer	Varyans %	Kümülatif %	Cronbach alfa	Korelasyon			
					1	2	Ort	ss
1. Olumsuz Tutum	7.423	46.393	46.393	.913	-	-	5.39	1.50
2. Olumlu Tutum	1.998	12.484	58.878	.866	-.550*	-	5.79	1.31
3. Toplam (TFÖ)	-	58.878	58.878	.920	-.947*	.790*	5.54	1.28

*p<0.01

Önem derecesine göre sıralanan faktörler incelendiğinde birinci faktörün öz değerinin 7.423 olduğu ve toplam varyansı açıklama yüzdesinin de %46.393 olduğu görülmüştür. İkinci faktörün öz değerinin 1.998 olduğu ve toplam varyansı açıklama yüzdesinin %12.484 olduğu tespit edilmiştir. Bu iki faktörün toplamda taraftarların fair playe yönelik tutumlarını ifade eden değişkenin toplam varyansının %58,88’ini açıkladığı tespit edilmiştir. İki faktörden oluşan yapıya ilişkin madde dağılımları ve madde istatistikleri Tablo 3’te sunulmuştur.

Tablo 3 Madde İstatistikleri

Maddeler		Ort.	Ss.	Faktör Yüklü	Madde-Toplam Test Korelasyonu
Olumsuz Tutum	M11 Fair playe uygun davranmanın kazanmaktan vazgeçmek anlamına geldiğini düşünüyorum	5.45	2.01	.846	.810
	M18 Sonuca giden her yolun mubah olduğunu düşünüyorum	5.64	2.07	.814	.691
	M35 Eğer rakibi olumsuz yönde etkileyecekse fair playe aykırı davranmaktan çekinmem (yabancı cisim atma, küfürlü tezahürat vb.)	5.83	1.81	.812	.738
	M14 Sporda önemli olan tek şeyin skor olduğunu düşünüyorum	5.62	2.01	.799	.697
	M32 Fair playe uygun davranmanın müsabakayı rakibe hediye etmekle aynı olduğunu düşünüyorum	5.44	1.96	.771	.763
	M31 Takımımın/kulübümün oyuncusu fair playe uygun davranmak için pozisyonu harcadığında çok sinirlenirim	4.94	2.01	.752	.721
	M13 Kazanmak için hile yapmanın yanlış bir şey olmadığını düşünüyorum	5.79	2.08	.740	.628
	M24 Kazananın ödüllendirildiği bir oyunda fair playden söz etmeyi gerçekçi bulmuyorum	5.06	1.99	.727	.632

	M3	Takımımın/kulübümün oyuncularının fair playe uygun davranmalarından ziyade kazanmalarını daha çok önemsiyorum	4.63	2.17	.660	.550
	M5	Fair playin spordaki eğlence düzeyini azalttığını düşünüyorum	5.46	1.93	.541	.614
	M10	Fair playe uygun davranışlara rastladığımda (sahada, sanal mecralarda vb.) mutlu oluyorum	5.85	1.71	.833	.690
	M12	Gerçek bir zafer için fair playin gerekli olduğuna inanıyorum.	5.39	1.89	.819	.703
Olumlu Tutum	M4	Fair playin tüm paydaşlar için (sporcu, antrenör, taraftar vb.) geçerli olduğunu düşünüyorum	5.86	1.73	.785	.690
	M16	Sporda, asıl önemli olan şeyin kazanmaktan ziyade dürüst mücadele etmek olduğuna inanıyorum	5.95	1.60	.765	.500
	M33	Takımımın/kulübümün oyuncusunun fair playe uygun hareketleri beni gururlandırır	5.87	1.64	.718	.694
	M29	Sahada/müsabaka esnasında fair playe uygun bir davranış gördüğümde rakip bile olsa alkışlarım	5.83	1.60	.696	.704

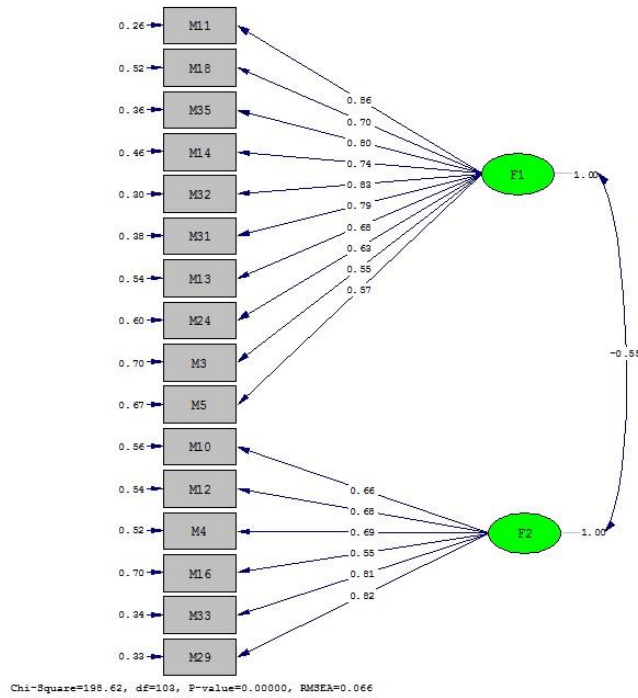
Tablo 3'te yer alan madde istatistikleri incelendiğinde, 10 maddenin (3, 5, 11, 13, 14, 18, 24, 31, 32, 35) birinci faktöre yük verdiği ve bu değerlerin .54 ile .85 aralığında yer aldığı anlaşılmaktadır. Kalan 6 maddenin ise (4, 10, 12, 16, 29, 33) diğer faktörde toplandığı ve bu maddelerin yük değerlerinin .70 ile .83 aralığında olduğu görülmektedir. Bu sonuçlar neticesinde faktörlere ait öz değerlerin (Thompson, 2004; Watkins, 2018) ve maddelerin faktör yüklerinin (Tabachnick ve Fidel, 2013; Yong ve Pearce, 2013) kriter değerlerin üzerinde olduğu anlaşılmıştır. Ayrıca iki faktör ve tüm ölçeğin aralarındaki ilişkilerin de yüksek düzeyde olduğu görülmüştür (Tablo 2). Faktörlere ve maddelere ait bu değerlerin ölçülmek istenen özelliği ölçebildiğine kanaat getirilmiş ve bu sonuçlar kanıt olarak sunulmuştur. Faktörlerin isimlendirme işlemi her bir faktöre yük veren maddelerin içerikleri ve yapısı incelenerek yürütülmüştür. Madde yazım aşamasında olumlu-olumsuz düzlemde oluşturulan ifadeler ile analiz sonucu ulaşılan yapı tutarlılık göstermiştir. Bu netice ile 10 olumsuz maddenin yer aldığı birinci faktör “Olumsuz Tutum” kalan 6 olumlu ifadenin oluşturduğu diğer faktör ise “Olumlu Tutum” olarak isimlendirilmiştir.

Güvenirlilik Analizi

Taraftarların fair playe yönelik tutumlarını değerlendirebilmek için faktör geçerliği kanıtlanan ölçeğin güvenirliliği, alt boyutların ve ölçeğin tamamının Cronbach alfa katsayısı incelenerek yorumlanmıştır. Ayrıca maddelerin madde toplam test korelasyonları hesaplanmıştır. Bu bağlamda Cronbach alfa katsayıları; ölçeğin tamamına ilişkin .920, “Olumsuz Tutum” alt boyutuna ilişkin .913, “Olumlu Tutum” alt boyutuna ilişkin ise .866 olarak hesaplanmıştır. Madde geçerliğine kanıt olarak sunulan madde toplam test korelasyonları incelendiğinde, değerlerin .50 ile .81 aralığında olduğu görülmüştür (Tablo 3). Yüksek madde toplam test korelasyonları (Nunnally ve Bernstein, 1994) maddeler ile ölçülmek istenen iki bileşenli bu yapının madde geçerliğine kanıt olarak sunulmuştur. Tüm bu bulgular eşliğinde hem ölçekte yer alan maddelerin hem de alt boyutlar ve ölçeğin genelinin güvenilir olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Doğrulayıcı Faktör Analizi

Taraftar Fair Play Ölçeği’nin faktör yapısını doğrulamak için 214 katılımcıdan (Hox, 2021; MacCallum, vd., 1999; $n > 200$) alınan veriler eşliğinde oluşturulan yeni bir set ile DFA gerçekleştirilmiş ve ilgili model Şekil 1 aracılığıyla sunulmuştur.

Şekil 1: DFA Yol Şeması

DFA sonucu oluşan model herhangi bir modifikasyon gerçekleştirilmeden; uyum iyiliği indeksleri, maddelerin faktör yükleri, maddelerin t değerleri ve alt boyutların AVE ve CR değerleri kapsamında yorumlanmaya çalışılmıştır.

Tablo 4 DFA İstatistikleri

Uyum indeksi	χ^2	df	p	χ^2/df	RMSEA	SRMR	GFI	NFI	CFI	AVE	CR
Ölçek Değerleri	198.62	103	.00	1.93	.066	.054	.90	.95	.98	F1= .52 F2= .50	F1= .91 F2= .86
Kriter Değer				≤ 2= Mükemmel uyum ≤ 5= Orta Düzey Uyum	≤ .05= Mükemmel Uyum ≤ .08= İyi Uyum	≤ .05= Mükemmel Uyum ≤ .08= İyi Uyum	≥ 80 Kabul Edilebilir Uyum ≥ 90 İyi Uyum	≥ 90= İyi Uyum ≥ 95= Mükemmel Uyum	≥ 90= İyi Uyum ≥ 95= Mükemmel Uyum	≥ .50	≥ .70
Kaynak				(Kline, 2023; Tabachnick ve Fidell, 2013)	(Brown, 2014; Hu ve Bentler, 1999; Kline, 2023)	(Brown, 2014; Hu ve Bentler, 1999; Kline, 2023)	(Hooper, vd., 2008; Hu ve Bentler, 1999)	(Harrington, 2009; Tabachnick ve Fidell, 2013;)	(Hu ve Bentler, 1999; Tabachnick ve Fidell, 2013;Thompson, 2004)	(Formell ve Larcker, 1981; Hair, vd., 2019)	(Hair, vd., 2020)

DFA sonucu modelin uyum iyiliği indeksleri incelendiğinde, RMSEA değerinin .066 olduğu görülmüştür. Bu değer kesme değerler aralığında olduğu anlaşılmış ve yapının iyi uyuma sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Diğer uyum iyiliği indeksleri de yine literatürün kriter değer olarak önerdiği aralıklar kapsamında incelenmiş ve bu değerlerden bazılarının mükemmel uyuma (χ^2/df , NFI, CFI) bazılarının ise iyi uyuma (SRMR, GFI) işaret ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Modelde maddelerin faktör yüklerinin (Λ lambda değerleri) .55 ila .86 aralığında (Şekil 1), t değerlerinin ise 8.15 ila 15.45 aralığında olduğu görülmüştür. DFA sonucu faktörlerin AVE değerlerinin “*Olumsuz Tutum*” bileşeni için .52, “*Olumlu Tutum*” bileşeni için ise .50 olduğu, CR değerlerinin ise sırasıyla .91 ve .86 olduğu görülmüş ve bu değerler faktör geçerliğine kanıt olarak sunulmuştur. Hem geçerlik analizleri sonucu hem de güvenirlik analizleri sonucu ölçeğin, taraftarların fair playe yönelik tutumlarını ölçebilmek için geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu söylenebilir.

Tartışma ve Sonuç

Toplumsal yapının ayrılmaz bir parçası olan spor, her insanın hayatında bir dereceye kadar mevcuttur. Ancak sporun günümüz evrimine bakıldığında geçmişe oranla daha geniş kitlelere hitap ettiği ve sanayileşen bir alan olarak değişen dünya düzeninde yerini aldığı anlaşılmaktadır. Bu değişim, sportif başarının sosyal, politik ve ekonomik avantajlarını karşı konulamaz bir cazibe haline dönüşmüştür. Dolayısıyla bu süreç de beraberinde birçok olumsuz durumu gündeme getirmiştir (Sezen Balçıkanlı, 2017; Yıldiran, 2005). Dolayısıyla kontrol edilemeyen bir şekilde güçlenen bu alanın ahlaki açıdan sorgulanması günümüzde daha da önem arz etmektedir. Çünkü politik ve ekonomik çıkarlar toplumsal birlikteliğe destek olması beklenen sporu tehdit unsuru haline dönüştürmektedir. Bu durumun, paydaşlar arasında yer alan taraftarların da genel spor deneyimlerinin ötesinde etik açıdan da sorgulanabilir tutum ve davranışlarını etkileyebileceği düşünülmektedir. Bu noktada hem mevcut durumun analizinin hem de spordan beklenen mükemmeliyetin en önemli göstergesinin fair play ideali olduğu düşünülmektedir. Çünkü fair play, ruha ve bedene şekil veren spor marifetiyle bireyleri ve toplumları üstün bir medeniyet seviyesine ulaştırabilir. Dolayısıyla mevcut araştırmada taraftarlar bağlamında sporun ruhunun temsilcisi olan fair playe yönelik tutumlarının değerlendirilmesine olanak sağlayacağı düşünülen bir ölçme aracı geliştirmek amaçlanmıştır.

Fair play bağlamında taraftarları değerlendirebilmek için faktör yapısı test edilen ölçeğin istatistiki sonuçları geçerli ve güvenilir kanıtlar sunmaktadır. Sonuçlar, iki bileşen altında toplanan 16 maddenin ölçeğin yapısını oluşturduğunu ve bu yapının ilgili değişkenin önemli bir varyans yüzdesini açıkladığını göstermektedir (%58,88). Ahlaki değerlendirmelerin çok yönlü bir süreç olarak ele alınması (Eisenberg, 2000; Tangney, vd., 2007; Turiel, 2014) ve bireyin çevresi ile etkileşiminde sergilenen karmaşık davranışlarının anlaşılmasında bilişsel süreçlerin dikkate alınması gerektiğini belirtmektedir (Bandura, 1977). Bu bağlamda olumlu ve olumsuz düzlemde (Ajzen, 2005; Krosnick, vd., 2019; Maio ve Haddock, 2007) ölçülebilir hale dönüştürülen bu yapı, taraftarlar örnekleminde spor etiğinin temelini oluşturan fair playi değerlendirmeye olanak sunmaktadır.

Literatürde paydaşların spor etiği açısından incelenmesine olanak sağlayan ölçme araçları mevcuttur (Aktaş ve Sezen Balçıkanlı, 2023, 2024; Kavussanu ve Boardley, 2009; Kavussanu, vd., 2016; Sezen Balçıkanlı, 2010). Ancak taraftarların süreç için eğilimleri genelde felsefi açıdan değerlendirmelerle ele alınmıştır (Davis, 2025; Russell, 2012; Smith,

1988; Smith ve Lord, 2018). Ancak taraftarların olası durumlara kendi tepkileri doğrultusunda sürecin irdelenmesinin hem topluluğun anlaşılmasına hem de topluluğun toplumdaki yansımalarının anlaşılmasına olanak sağlayacağı düşünülmektedir. Dolayısıyla mevcut ölçme aracı ile oyunun en önemli paydaşlarından olan taraftarların deneyimlerinin fair play bağlamında değerlendirilebileceği düşünülmektedir.

Araştırmacıların, taraftarların özelliklerini ve sergiledikleri tutum ve eylemlerin sonuçlarını araştırmak için birçok nedenlerinin olduğu söylenebilir. Ahlaki süreç de bu anahtar kelimeler arasında yer almakta, spor ve toplumsal düzen ilişkisi için önem arz etmektedir. İlgili literatürde taraftar davranışlarının sorunlu olup olmadığı süre gelen bir tartışma konusudur (Davis, 2025; Dixon, 2001; Kadlac, 2022; Russell, 2012; Smith ve Lord, 2018). Nitekim taraftar olarak hareket eden bireyler, hedefledikleri amaç doğrultusunda bir ahlaki süreç benimseyebilir. Bu durum da onların günlük yaşantıda kabul edilemez hatta kötü olarak kabul edilen davranışları sergilemelerine veya bu gibi eylemlere karşı çıkmamalarına olanak sunabilir. Her ne kadar bireylerin tutum ve davranışları ilgilendikleri organizasyon ve bulundukları topluluk içinde sergilenmiş olsa da bunların topluma yansımaları olumsuz olabilmektedir (Newson, vd. 2024; Wann ve James, 2019; Wann, vd., 2023). Dolayısıyla beklenmeyen bu durumlardan arzu edilen toplumsal düzenin inşasına geçişin, fair play idealinin benimsenmesi ile olabileceği düşünülmektedir. Bu noktada mevcut araştırma ile geçerliği ve güvenilirliği kanıtlanan ölçme aracının, taraftarları olumlu ya da olumsuz eylemlere sevk eden değişkenlerin neler olduğunun ve bunların derecesinin tespitine olanak sağlayacağı düşünülmektedir.

Taraftarların fair playe yönelik tutumlarının kavramsal alt yapısı oluşturularak ölçülebilir hale dönüştürülen bu çalışmada bazı sınırlılıklardan ve kazanımlardan söz edilebilir. Genellikle taraftarların ahlaki eğilimlerinin felsefi açıdan ele alındığı (Davis, 2025; Smith ve Lord, 2018) düşünüldüğünde bu durumun niceliksel verilerle incelenmesine olanak sağlayan ölçme aracının geliştirilmesi çalışmanın önemli bir kazanımı olarak düşünülmektedir. Ölçek maddelerinde kulüp/takım gibi ibareler kullanılarak genellenmesi branş ve takım ayrımı olmadan ölçeğin kullanılabileceğini göstermekte ve bu da çalışmanın pratik kazanımlarından biri olarak düşünülmektedir. Bu kazanımların yanı sıra çalışmanın bazı sınırlılıklarından söz etmek de mümkündür. Öncelikle araştırma grubunun stadyumda ya da salonda maç izleme sıklıklarının az olması grubun tanımlanması için bir sınırlılık olarak düşünülmektedir. Ayrıca hem tutumun hem ahlaki işleyişin olumlu olumsuz düzlemde olduğu bilinse de iki boyutlu bir yapının çalışmanın sınırlılığı olduğu söylenebilir.

Sonuç olarak bu çalışmada, taraftarların fair playe yönelik tutumları kavramsal bir yapıya dönüştürülerek ölçülebilir hale getirilmiştir. Mevcut araştırmada geliştirilen ölçek taraftarların olumlu ve olumsuz düzlemde fair playe yönelik eğilimlerini değerlendirmeye yaramaktadır. Ölçme aracının, spor bilimleri alanının ilgili literatürüne katkı sağlamasının yanı sıra sporun beşeri gücünü temsil eden taraftarların değerlendirilmesine rehberlik ederek toplumsal tepkilerin incelenmesine olanak sunacağı düşünülmektedir. Çünkü spor, toplumsal yaşamın bir parçası olduğu için taraftarların sporla ilgili deneyimleri, üretim ve tüketim konusunda nasıl paylaşımda bulundukları bireylerin, toplumların ve ulusların değer yargılarına anlamlı bir bakış sağlayabilir. Spor dünyası açısından gelecek, ekonomik olarak (bilet gelirleri, medya hakları vb.) olumlu görünse de taraftarlar için keyifli ve güvenli bir alan yaratma endişesini de beraberinde getirmektedir. Çünkü sporun devasa gücü taraftarları bağımsız ahlaki süreçlere itebilmektedir. Belki de sporun yarattığı topluluğun gücü, bireylerin ahlaki açıdan sorgulanabilecek eylemlerini sıradan hale getirmektedir!

Etik Kurul İzin Bilgileri

Etik değerlendirme kurulu: Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Yayın Etik Kurulu

Etik değerlendirme belgesinin tarihi: 08.12.2023

Etik değerlendirme belgesinin sayı numarası: 19591

Araştırmacıların Katkı Oranları

Araştırmanın tüm aşamalarında iki yazar da eşit katkıda bulunmuştur.

Çatışma Beyanı

Yazarların araştırma ile ilgili bir çatışma beyanı bulunmamaktadır.

Kaynakça

- Ajzen, I. (2005). *Attitudes, personality, and behavior* (2nd ed.). McGraw-Hill Education.
- Aktaş, İ., ve Sezen Balçıkanlı, G. S. (2023). Antrenörlerin sportmenlik öz-yeterliği: Ölçek geliştirme çalışması. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 28(2), 78-91.
- Aktaş, İ., ve Sezen Balçıkanlı, G. S. (2024). Fair play öğretim öz-yeterliği: Ölçek geliştirme çalışması. *Milli Eğitim Dergisi*, 53(244), 1913-1966.
- Albarracín, D., Zanna, M. P., Johnson, B. T., & Kumkale, G. T. (2005). Attitudes: introduction and scope. In D. Albarracín, B. T. Johnson, & M. P. Zanna (Eds.), *The handbook of attitudes* (pp. 3–19). Lawrence Erlbaum.
- Aronson, E., Wilson, T. D., Akert, R. M., & Sommers, S. R. (2021). *Social psychology* (10th ed.). Prentice Hall.
- Bandura, A. (1991). Social cognitive theory of moral thought and action. In W. M. Kurtines & J. L. Gewirtz (Eds.), *Handbook of moral behavior and development* (pp. 45-103). Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Bandura, A., (1977). *Social Learning Theory*. Prentice Hall.
- Bauman, C. W., & Skitka, L. J. (2009). In the mind of the perceiver: Psychological implications of moral conviction. *Psychology of Learning and Motivation*, 50, 339-362.
- Ben-Ze'ev, A. (1997). Emotions and morality. *Journal of Value Inquiry*, 31(2), 195-212.
- Breckler, S. J. (1984). Empirical validation of affect, behavior, and cognition as distinct components of attitude. *Journal of Personality and Social Psychology*, 47(6), 1191-1205.
- Brown, T. A. (2015). *Confirmatory factor analysis for applied research* (2nd ed.). Guilford.
- Butler, L. F. (2000). Fair play: Respect for all. *Journal of Physical Education, Recreation & Dance*, 71(2), 32-35.
- Chen, S., Snyder, S., & Magner, M. (2010). The effects of sport participation on student-athletes' and non-athlete students' social life and identity. *Journal of Issues in Intercollegiate Athletics*, 3(1), 176-193.
- Cialdini, R. B., Petty, R. E., & Cacioppo, J. T. (1981). Attitude and attitude change. *Annual Review of Psychology*, 32, 357-404.
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G., ve Büyüköztürk, Ş. (2014). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik: SPSS ve LISREL uygulamaları*. Pegem Akademi.
- Davis, P. (2025). A partisan's paradox. *Sport, Ethics and Philosophy*, 1-15.
- De Vellis, R. (2017). *Scale development. Theory and applications* (4th ed.). Sage Publications.
- Delia, E. B., James, J. D., & Wann, D. L. (2021). Does being a sport fan provide meaning in life?. *Journal of Sport Management*, 36(1), 45-55.
- Desselle, S. P. (2005). Construction, implementation, and analysis of summated rating attitude scales. *American Journal of Pharmaceutical Education*, 69(5), 1-11.
- Dixon, N. (2001). The ethics of supporting sports teams. *Journal of Applied Philosophy*, 18(2), 149-158.
- Eisenberg, N. (2000). Emotion, regulation, and moral development. *Annual Review of Psychology*, 51(1), 665-697.
- Erkuş, A. (2003). *Psikometri üzerine yazılar*. Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- Fabrigar, L. R., MacDonald, T. K., & Wegener, D. T. (2005). The structure of attitudes. In D. Albarracín, B. T. Johnson, & M. P. Zanna (Eds.), *The handbook of attitudes* (pp. 79–124). Lawrence Erlbaum.
- Field, A. (2013). *Discovering statistics using IBM SPSS statistics* (4th ed.). Sage Publications.
- Fornell, C., & Larcker, D. F. (1981). Evaluating structural equation models with unobservable variables and measurement error. *Journal of Marketing Research*, 18(1), 39-50.

- Frey, J. H., & Eitzen, D. S. (1991). Sport and society. *Annual Review of Sociology*, 17(1), 503-522.
- Hair, J. F., Black, W. C., Anderson, R. E., & Babin, B. J. (2019). *Multivariate data analysis* (8th ed.). Cengage Learning.
- Hair, J. F., Howard, M. C., & Nitzl, C. (2020). Assessing measurement model quality in PLS-SEM using confirmatory composite analysis. *Journal of Business Research*, 109, 101-110.
- Halıcı, A., & Karacif, A. (2025). Determination of importance levels of event quality dimensions according to typologies using AHP method. *Gazi Journal of Physical Education and Sport Sciences*, 30(2), 55-62.
- Harrington, D. (2009). *Confirmatory factor analysis*. Oxford University.
- Hinkin, T. R. (2005). Scale development principles and practices. In R. A. Swanson & E. F. Holton III (Eds.), *Research in organizations: Foundations and methods of inquiry* (pp. 161–179). Berrett-Koehler.
- Hooper, D., Coughlan, J., & Mullen, M. (2008). Structural equation modelling: Guidelines for determining model fit. *Electronic Journal of Business Research Methods*, 6(1), 53-60.
- Hox, J. J. (2021). Confirmatory factor analysis. In *The encyclopedia of research methods in criminology and criminal justice*, 830-832. Springer.
- Hu, L. T., & Bentler, P. M. (1999). Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling: A Multidisciplinary Journal*, 6(1), 1-55.
- International Fair Play Committee (2025). What is fair play? <http://www.fairplayinternational.org/what-is-fair-play->
- Jones, C. (2019). Judging athletes' moral actions: Some critical reflections. *Journal of The Philosophy of Sport*, 46(1), 1-13.
- Kadlac, A. (2022). *The ethics of sports fandom*. Routledge
- Katz, D., & Stotland, E. (1959). A preliminary statement to a theory of attitude structure and change. In S. Kock (Ed.), *Psychology: A study of a science* (Vol. 3 pp. 423-475). McGrawHill.
- Kavussanu, M., & Boardley, I. D. (2009). The prosocial and antisocial behavior in sport scale. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 31(1), 97-117.
- Kavussanu, M., Hatzigeorgiadis, A., Elbe, A. M., & Ring, C. (2016). The moral disengagement in doping scale. *Psychology of Sport and Exercise*, 24, 188-198.
- Kim, T. H., Ko, Y. J., & Park, C. M. (2013). The influence of event quality on revisit intention: Gender difference and segmentation strategy. *Managing Service Quality*, 23(3), 205–224.
- Kline, R. B. (2023). *Principles and practice of structural equation modeling* (5th ed.). Guilford.
- Koenigstorfer, J., Groeppel-Klein, A., & Kunkel, T. (2010). The attractiveness of national and international football leagues: Perspectives of fans of “star clubs” and “underdogs”. *European Sport Management Quarterly*, 10(2), 127-163.
- Kohlberg, L. (1984). *The psychology of moral development: The nature and validity of moral stages*. Harper & Row.
- Kothandapani, V. (1971). Validation of feeling, belief, and intention to act as three components of attitude and their contribution to prediction of contraceptive behavior. *Journal of Personality and Social Psychology*, 19(3), 321–333.
- Krosnick, J. A., Judd, C. M., & Wittenbrink, B. (2019). The measurement of attitudes. In D. Albarracín & B. T. Johnson (Eds.), *The handbook of attitudes, Volume 1: Basic principles* (2nd ed., pp. 45-105). Routledge.
- Leedy, P. D., & Ormrod, J. E. (2021). *Practical research: Planning and desing* (12th ed.). London: Pearson Education Limited.
- Little, R. J., & Rubin, D. B. (2019). *Statistical analysis with missing data* (3rd Ed.). John Wiley & Sons.
- Loland, S. (2002). *Fair play in sport: A moral norm system*. Routledge.

- Loland, S. (2014). Fairness and justice in sport. In C. R. Torres (Ed.), *The Bloomsbury companion to the philosophy of sport* (pp. 98–114). Bloomsbury.
- Loland, S. (2015). Fair play. In M. McNamee & W.J. Morgan (Eds.) *Routledge handbook of the philosophy of sport* (pp. 333–50). Routledge.
- MacCallum, R. C., Widaman, K. F., Zhang, S., & Hong, S. (1999). Sample size in factor analysis. *Psychological Methods*, 4(1), 84-99.
- Maio, G. R., & Haddock, G. (2007). Attitude change. In A. W. Kruglanski & E. T. Higgins (Eds.), *Social psychology: Handbook of basic principles* (2nd ed., pp. 565-586). Guilford.
- McFee, G. (2004). *Sport, rules and values: Philosophical investigations into the nature of sport*. Routledge.
- Netemeyer, R. G., Bearden, W. O., & Sharma, S. (2003). *Scaling procedures*. Sage Publications.
- Newson, M., Peitz, L., Wibisono, S., Knijnik, J., White, F., & Whitehouse, H. (2024). Anti-social behavior and soccer identities: Different continents, same mindset?. *Self and Identity*, 23(7-8), 616-633.
- Nunnally, J. C., & Bernstein, I. H. (1994). *Psychometric theory* (3rd ed.). McGrawHill.
- Ongley, S. F., & Malti, T. (2014). The role of moral emotions in the development of children's sharing behavior. *Developmental Psychology*, 50(4), 1148.
- Opstoel, K., Chapelle, L., Prins, F. J., De Meester, A., Haerens, L., Van Tartwijk, J., & De Martelaer, K. (2020). Personal and social development in physical education and sports: A review study. *European Physical Education Review*, 26(4), 797-813.
- Ostrom, T. M. (1969). The relationship between the affective, behavioral, and cognitive components of attitude. *Journal of Experimental Social Psychology*, 5(1), 12-30.
- Perks, T. (2007). Does sport foster social capital? The contribution of sport to a lifestyle of community participation. *Sociology of Sport Journal*, 24(4), 378-401.
- Petitpas, A. J., & Champagne, D. E. (2000). Sports and social competence. In S. J. Danish & T. P. Gullotta (Eds.), *Developing competent youth and strong communities through after-school programming* (pp. 115–137). Child Welfare League of America.
- Reynolds, S. J., & Ceranic, T. L. (2007). The effects of moral judgment and moral identity on moral behavior: An empirical examination of the moral individual. *Journal of Applied Psychology*, 92(6), 1610-1624.
- Russell, J. S. (2012). The ideal fan or good fans?. *Sport, Ethics and Philosophy*, 6(1), 16-30.
- Serrano-Durá, J., Molina, P., & Martínez-Baena, A. (2021). Systematic review of research on fair play and sporting competition. *Sport, Education and Society*, 26(6), 648-662.
- Sezen Balçıkanlı, G. (2010). Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeği'nin Türkçe uyarlaması: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 15(1), 1-10.
- Sezen Balçıkanlı, G. (2019). Spor etiği. C. Türer (Ed.), *Etik ve etik sorunlar* (s. 331-350). Nobel Akademik.
- Sezen Balçıkanlı, G. (2017). Yarışma sporlarının ahlaksal amacı. *Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi*, 8(1), 47-51.
- Simon, R. L., Torres, C. R. & Hager, P. F. (2015). *Fair play: The ethics of sport* (4th ed.). Westview Press.
- Skitka, L. J. (2010). The psychology of moral conviction. *Social and Personality Psychology Compass*, 4(4), 267-281.
- Smetana, J. G. (2006). Social domain theory: Consistencies and variations in children's moral and social judgments. In M. Killen & J. G. Smetana (Eds.), *Handbook of moral development* (pp. 119–153). Erlbaum.
- Smith, B., & Lord, J. B. (2018). Bracketed morality and ethical ideologies of sport fans. *Sport in Society*, 21(9), 1279-1301.
- Smith, G. J. (1988). The noble sports fan. *Journal of Sport and Social Issues*, 12(1), 54-65.

- Smith, S. E., Grieve, F. G., Zapalac, R. K., Derryberry, W. P., & Pope, J. (2012). How does sport team identification compare to identification with other social institutions?. *Journal of Contemporary Athletics*, 6(2), 69-82.
- Tabachnick, B. G., & Fidel, L. S. (2013). *Using multivariate statistics* (6th ed.). Pearson.
- Tangney, J. P., Stuewig, J., & Mashek, D. J. (2007). Moral emotions and moral behavior. *Annual Review of Psychology*, 58(1), 345-372.
- Thompson, B. (2004). *Exploratory and confirmatory factor analysis: Understanding concepts and applications*. American Psychological Association.
- Thompson, R. A. & Winer, A. C. (2014). Moral development, conversation, and the development of internal working models. In C. Wainryb & H. Recchia (Eds.), *Talking about right and wrong: Parent-child conversations as contexts for moral development* (pp. 299–333). Cambridge University Press.
- Turiel, E. (2014). Morality: Epistemology, development, and social opposition. In M. Killen & J. G. Smetana (Eds.), *Handbook of moral development* (2nd ed., pp. 3–22). Psychology Press.
- van Der Meij, L., Klauke, F., Moore, H. L., Ludwig, Y. S., Almela, M., & Van Lange, P. A. (2015). Football fan aggression: The importance of low basal cortisol and a fair referee. *PloS One*, 10(4), e0120103.
- Wakefield, K. L., Blodgett, J. G., & Sloan, H. J. (1996). Measurement and management of the sportscape. *Journal of Sport Management*, 10(1), 15-31.
- Wann, D. L., & Hackathorn, J. (2019). Audience effects in sport: The reciprocal flow of influence between athletes and spectators. In M. H. Anshel, T. A. Petrie, & J. A. Steinfeldt (Eds.), *APA handbook of sport and exercise psychology: Sport psychology* (pp. 469–488). American Psychological Association.
- Wann, D. L., & James, J. D. (2019). *Sport fans: The psychology and social impact of fandom* (2nd ed.). Routledge
- Wann, D. L., Hackathorn, J., & Brost, M. (2023). The relationship between sport fan dysfunction and trait aggression. *Findings in Sport, Hospitality, Entertainment, and Event Management*, 3, 1-6.
- Wann, D. L., Melnick, M. J., Russell, G. W., & Pease, D. G. (2001). *Sport fans: The psychology and social impact of spectators*. Routledge.
- Watkins, M. W. (2018). Exploratory factor analysis: A guide to best practice. *Journal of Black Psychology*, 44(3), 219-246.
- Worthington, R. L., & Whittaker, T. A. (2006). Scale development research: A content analysis and recommendations for best practices. *The Counseling Psychologist*, 34(6), 806-838.
- Yıldiran, İ. (2005). Fair play eğitiminde beden eğitiminin rolü. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 10(1), 3-16.
- Yong, A. G., & Pearce, S. (2013). A beginner's guide to factor analysis: Focusing on exploratory factor analysis. *Tutorials in Quantitative Methods for Psychology*, 9(2), 79-94.

Bu makale Creative Commons Attribution 4.0 Uluslararası lisansı ile lisanslanmıştır.